

BOLA QOBILIYATINING YUZAGA CHIQISHIDA OTA-ONA VA O'QITUVCHINING O'RNI

Qayumova Go'zal Narzullayevna

TerDU Psixologiya kafedrası o'qituvchisi

E-mail: gkayumova234@gmail.com

Suyunova Dildora Halim qizi

TerDU Amaliy psixologiya yo'nalishi talabasi

E-mail: dsuyunova586@gmail.com

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 16-yanvar 2023 yil

Ma'qullandi: 20-yanvar 2023 yil

Nashr qilindi: 24-yanvar 2023 yil

KEY WORDS

Oila, ota-ona, bola, qobiliyat, qiziqish, e'tibor, muhit, tarbiya, motivatsiya, o'qituvchi, rivojlantirish, e'tiborsizlik oqibati, mahorat..

ABSTRACT

Mazkur maqolada kichik maktab yoshi va bog'cha yoshidagi bolalarda yaqqol ko'zga tashlana boshlagan qobiliyatlarni vaqtida kattalar sezishi, bolani qo'llab-quvvatlashi, motivatsiya berishi kerakligi yoritilgan.

Farzand-oila baxti, kelajagi, ertangi kundagi faxridir. Ota-onaning farzand oldidagi mas'uliyati benihoya kattadir. Bolaning kelajakda yetuk inson bo'lib yetishida, ilmida, tarbiyasida ota-ona va o'qituvchi hamkorligi juda muhimdir. Farzand-yurt kelajagidir. Uning qiziqishlari, qobiliyatlarini namoyon qilishga imkon yaratish lozim.

Hozirgi kunda ta'limga, yoshlarga bo'lgan e'tibor yuqori darajaga ko'tarilgan. Yoshlarning kelajakda komil inson bo'lishi, kasb-hunar egallashlari uchun juda ko'plab imkoniyatlar yaratilmoqda. Bu borada olib borilayotgan islohotlar ham o'z samarasini bermoqda. Bola kelajakda o'z yo'lini topa olishida, ilmli, el-yurtga xizmat qiluvchi komil shaxs bo'lib rivojlanishida unga yoshligidan e'tibor berish, qo'llab-quvvatlash lozim bo'ladi. Bola endigina bog'cha yo maktabga qadam tashlayotganda unda qobiliyat, iste'dod uchqunlari ko'rina boshlashi mumkin. Qobiliyat-individual psixologik xususiyat hisoblanadi. Qobiliyat bilim, ko'nikma, malakalarni egallash kabi jarayonlarga bog'liq bo'ladi. Qobiliyat imkoniyatlardan foydalana olishdan iborat. Qobiliyatlarimiz, asosan, faoliyatda namoyon bo'ladi. Qobiliyatni biz talant, iqtidor, iste'dod kabi sinonimlar bilan ham ishlatishimiz mumkin. Maxsus qobiliyatga ega bo'lgan bolalarda ular kichikligidayoq ko'p narsalarga qiziqishi, tinmay savol berishida ularning harakatchanligi namoyon bo'ladi. Do'stlari bilan o'yinchoqlarni o'ynayotganida, ulardan qanday foydalanish, qanday shakllarni ishlatishda, biror bir narsani sinchiklab tekshirib qiziqishida ham qobiliyat uchqunlari ko'rina boshlashi mumkin. Kichik maktab yoshidagi bolalarda o'qishga nisbatan qiziqish yuqori bo'ladi. Ulardan qaysidir bola tasavvurlar orqali rasm chizishga, qaysidir biri esa, musiqa asboblari chalishdagi o'ziga xoslikka, yo she'r o'qish, raqs tushish kabi faolliklari bilan o'zlarini ko'rsatishi mumkin. Ana shunday vaqtda, o'qituvchi-pedagog ularning qobiliyatini to'g'ri baholay olishi, to'g'ri yo'nalish berishi, qo'llab-quvvatlashi lozim. Albatta, shu o'rinda ota-onaning bola kelajagi oldidagi mas'uliyati, o'rni, e'tibori, nihoyatda katta bo'ladi. Ota-ona bolaning qiziqishi, undagi o'ziga xos bo'lgan qobiliyat uchun sharoit yaratishi lozim. Misol

uchun musiqa asbobi yo rangli qalamlar olib berish, bola bilan birga harakat qilib, unga ruhan ko'maklashishi lozim hisoblanadi. Agarda kattalar boladagi miltillab turgan yog'dudek nur socha boshlagan qobiliyatni payqab , rivojlantirishga harakat qilishsa, bola ruhan o'sadi va o'ziga bo'lgan ishonch ortadi. Ammo e'tiborsizlik bolani ruhan cho'ktirishi, qiziqishlarining susayishi va hatto, keyinchalik yo'q bo'lishiga ham olib kelishi mumkin. Ilmli, salohiyatli ota-onadan komil, el-yurt manfaatiga munosib hissa qo'shuvchi farzandlar dunyoga keladi. Farzand bilan ruhiy, ijobiy munosabatlar undagi qiziqish, qobiliyatlarni yuzaga chiqishiga sabab bo'ladi. Hech ham erinmay bola bilan ishlash, savollariga javob berish lozim bo'ladi. Bola biror bir mashg'ulotga qiziqsa, u bilan shug'ullanishni xohlaydi. Ammo sinab ko'rgach, keyinchalik unda boshqa bir sohaga qiziqish natijasida, bundagi qiziqish susayishi mumkin. Bolani ota-ona o'z istaklari yuzasidan biror narsaga qiziqishga majbur qilishi ijobiy natijaga olib kelmasligi mumkin. Bola fikrlari inobatga olinishini bilishi va o'ziga ishonchi bo'lishi lozim. Qobiliyatli, iste'dodli bola o'z imkoniyatlaridan foydalana olmasa, ko'p narsaga erisha olmaydi. Qobiliyat ko'nikmada paydo bo'ladi. Qobiliyat atrof muhit bilan o'zaro ta'sir va ta'lim-tarbiya bilan rivojlana boradi. Qobiliyatlarning miqdor tavsifi va ularni o'lchash bilan chet el psixologlari Termen, Spirmen, Kettel va boshqalar shug'ullanganlar. Ular qobiliyatni o'lchash usuli sifatida aqliy iste'dod testlaridan foydalangan. Bu usul aqliy jihatni emas, balki qobiliyatlar haqida ma'lumot to'plashga xizmat qiladi. Shu o'rinda, L.S.Vigotskiy o'zining qarashini aytib o'tgan. "Qobiliyatlar odamning faoliyatidan tashqarida mavjud bo'lmaydi. Qobiliyatlarning tarkib topishi esa ta'lim-tarbiya jarayonida bolaning yutuqlari tezligida namoyon bo'ladi" O'quvchining qobiliyatlari nimada namoyon bo'lishini va binobarin, o'quvchi shaxsini qanday indivudial psixologik xususiyatlari faoliyatni qay darajada bajarish qobiliyatiga ega ekanligi, ya'ni o'quvchining boshqalarga nisbatan malaka va bilimlarni qanchalik tez, yengil mustahkam egalab olishini bilish pedagog uchun muhimdir.

Xulosa. Shunday qilib, bola endigina unib chiqqan niholdir. Uning to'g'ri va chiroyli o'sishi kattalar zimmasida bo'ladi. Bola o'zining qo'lidan keladigan qobiliyatidan, boshqalarga o'rnak bo'la olishi mumkin bo'lgan iste'dodidan mamnun bo'lishi lozim. Bunda unga motivatsiya kerak bo'ladi. O'qituvchi bolada ta'lim mazmuni va o'quv jarayoni bilan bog'liq motivlarni shakllantirishga harakat qilishi lozim. Bola topshiriqlarni bajarish paytida intellektual faollik namoyish etishga, tafakkur orqali mushohada yuritishga, o'quv jarayonidagi topshiriqlarni bajarish chog'idagi qiyinchiliklarga qarshi o'z bilimini ishlatishga harakat qiladi. Kattalarning e'tibori, mehri, ruhiy daldasi kelajakda bolaning Vatanimiz ravnaqiga o'z hissasini qo'shishidagi katta xizmati bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. F. I. Xaydarov, N. I. Xalilova Umumiy psixologiya/darslik/Toshkent, INNOVATSIYA-ZIYO"-2019. 332-343- betlar.
2. Uz.m.wikipedia.org
3. 2.Ismoilovna, A. Z., & Narzullayevna, K. G. (2022). In the Process of Forming a Person,Overcoming the Emotional State in The Family Environment. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, 6, 31-33.
4. . Narzullaevna, G. K. (2022). Psychological analysis of factors that destroy family strength.Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(6),1528-1523.
5. . Usmonovna, N. A. (2022). Raising children is the biggest responsibility. Web of Scientist:International Scientific Research Journal, 3(6), 1524-1529.